

Földi Péter

az elvégzett dolgok hiteles bizonyossága^{*}

A képi igazság, a kép igazsága... ezek a kifejezések motoszkálnak a fejemben, mióta a Morganról szóló írásról gondolkodom. (Azt, hogy írok, írunk a kiállításról, még a kórházban megígértük neki Brunda Gusztival.) "Fejben" már többször – mióta meghalt, naponta – végiggondoltam miről is beszélhetnék. Az érzések szinte mindig hitelesek voltak, de a megfogalmazások – a szavak áttétele révén – folyamatosan félrecsúsztak. (Új, tiszta szavak kellenének, miket nem mocskoltak tévében, rádióban, újságban, politikában, boltban... amit nem ejtett ki X és nem bőfögött Y.) Hogy Morgan mit várt volna, nem tudom, hogy a mű, amit hátrahagyott mit követelne, azt érzem. (Minimum egy olyan léptékű író, amilyen festő Ő volt...)

Mégis...

Szóval egy történet, mindenekelőtt a kép igazságához, a mítosz építéséhez, mert lesznek, már vannak, szólnak róla. Az utolsó igazi festőművész volt a fogalom minden képzelt és valódi romantikájával együtt. Van aki úgy születik, hogy dolga van, "nem felvállalja", "magára veszi", vele együtt születik, múlik, végezve, végezetlenül.

Szóval a történet: Egerbe készültünk az akvarell biennálé beadására, meg bort inni, barátokat látogatni... megbeszéltük, ittunk rá, a reggeli busznál mégsem volt ott. Bosszantott, mert megígérte. (Tudod kit vágjál át!) A várban leadtam a képeket, elintéztem az adminisztrációt, ekkorra megjelent Morgan taxival Tarjánból. – Megbeszéltük nem? – ennyit fűzött hozzá. Ismerve anyagi helyzetét, Salgótarján-Eger távolságát, a taxi-árakat, ezt fölvetve huncut mosollyal mondta: – Nem téma!

Mit iszunk? - Aztán tényleg ittunk, jó kedvünk volt, május. Ettünk csülkös babot, megfegyelmelte egy kedves kollégánk feleségét, aki túlzottnak ítélte a jókedvünket.

A buszon visszafelé német fajerron visszanyerte a taxi árát. Tarjánba érve a Nemzetiben még ebből a pénzből söröztünk.

Nehezen bocsátott, bocsáthatott nieg. Indulata féktelen és igazságtalan volt (magához, mindenhez, de nem mindenkihez), igazságtalan, mint minden féktelen indulat, mely pusztít és pusztul, húst-szaggatóan önfeltáró, hiteles.

Ha a kép igazsága pontos, akkor egy pilantással felmérhető. A részletek gazdagsága végtelen, összességében mégis egylényegű: emberi. (Anyagból tapasztottan széteső ha lelkét vesztí, vagy ha sosem leheltek belé.) A gesztus megismételhetetlen, a nyomvonal vagy tévedhetetlenül igaz, mint az egy metesszéssel lerántott nyúlőr után takaratlanul

^{*} Elhangzott a művészről készült videofilm bemutatóján a Nógrádi Történeti Múzeumban (Salgótarján, 1991-ben a művész halálának I. évfordulója alkalmán)

hagyott gőzölgő hús-vér valóság, vagy tragi-komikusan száználmas, groteszk nyalakodás. (Hasonlat nélkül.)

Az önuralom, az önfegyelem, az ösztönök feletti (utáni) szakmai ráció, a vulkán lefojtása, Csernobil betemetése, a visszanyelt hányás... Az eleven lélek formává merevszik, az akarat műgondja cizellál – Kép? – vagy csak annak látszik? az elvégzett "dolog" bizonyossága hitelesíti (és csak ez!) a formai álca zavartalan szemérmetlen kitárulkozása viszolygatóan izgató, a gerjedelem földi, az átlényegülés kozmikus, vagy? (szóval felelhető materiális volta). A mérce pedig? Már mérték vele: Van Goghot, Rembrandtot, Michelangelot, Csontváryt... a massa ma is ugyanaz, a lélek lelkesíti – a Kép? – most már végleges.

Vörös-zöld parkrészt, talán köralakú szökökúttal vastagon, vangoghosan festve. Fojtógató a komplementer hatás, súlyos és fortyogó, lávalavina.

Szakkörös portrék "síkra bontva", a szín formát keres. Okos és tudatosan elszánt önarc képek, a feladat embert választott.

Kokasos zöldek, morganos indulatok, energiák, egy eszement madár szaggatott röpte, panelházak blokkjainak sziluettje, Salgótarján fagyos romantikája. ("Sárkányölő")

Aztán a térből felület lett, nem azért mert divat, hanem mert nézi a falat, egy figura "nekünk" hátat fordít és nézi a falat, a kopott, salétromtól rágottat, a jelmondatok hordozóit, szabványbetűk szabványszokásait. A szó elveszti fogalmi jellegét, "vizuális" jellé válik, plakátfecniktől takartan, tépetten, a napi információk történelmi rétegeiként.

**"Vásártér, HEGEDŰS MORGAN ITTEN
ÉL,
(a hugyozás a fal tövétől a járda széléig
ér)"**

Utelzárók piros-fehéren, festő állvánnyá tákoltan, nincs tovább, szemben a Kép: "Hó-

dolat mademoiselle Ineznek", hódolat a festészetnek. Kép a képben, a világ és annak mása helyet cserél.

A megtalált hang, a megtalált eszközök tobzódása: "Szarvasének", "Rózsakert", "Torzó akváriumban". A rusztikus alap lazúros derengése, a pötttyök vibrálása, a felcsillanó tiszta kékek távlata, a kompozíció feszes szigora, az alaphól (a "falból") eldívított figurák látomásossága. A kép már lefordíthatatlan rejtelmek, előérzetek tudója. Keze tévedhetetlen. "Torzó"-jának szorongató fájdalmas féltésen alapuló figyelmeztetése, "Rózsakert"-jének harsogó véres drámája, a "Szarvasének" felszabadítóan hívogató kozmikus távlata, az érett festő teljessége. A fokozás már csak túlcizellálná a lényegét, hiszen: "Esdőisten siratja..." (a mítosz emelkedettsége mindennapi valóságot takar). A kép mitológiája nem válik esztétizálóan képzőművészeti, a való élet lüktet mögötte, frivolan, dölyfösen, méltósággal, daccal, szeretettel, szerelemmel – ahogyan élt –, keményen, elengedetten, szabadon.

Kiss Gyuri mondja tegnap: – Elgondolkodtam, milyen kemény gyerek is volt Morgan. Kőkemény.

Már kórházba járt besugárzásra, hétvégére hazaengedték. Az udvarunkon a meleg betonjárdára (augusztus vége felé volt) teregette ki döbbenetes rajzait. Akkor már tudta mi baja van. Az erő, az akarat szinte fölsistergett benne. A képről (pasztell) minden fölösleges sallang, külső artisztikum lehullt, maradt a döbbenetes gesztus, a madárfejű emberlányek tétova színjátéka a festett perspektívájú kulisszák előtt. Görcei, gesztusai, "jajongásai" megőrizték a képzőművészet feszes méltóságát, miként Ő is a sajátját ("Van Gogh hajnali jajongása"). A legutolsó óráig dolgozott. "Úgy is megtalálom" volt utolsó, számomra ismert rajzának címe. (Egy konok, kis madárszerű lény lépked az útján, ha jól emlékszem csokornyakkendőben...)